

IRENA JANOSZ-BISKUPOWA
(1925–2011)

W dniu 10 XI 2011 r. w wieku 86 lat zmarła doc. dr hab. Irena Janosz-Biskupowa, historyk i archiwista, wieloletni pracownik naukowy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, była kierownik Archiwum Państwowego w Toruniu i Archiwum Uniwersyteckiego w tym ośrodku akademickim. Urodziła się w Wilnie 1 II 1925 r. w rodzinie urzędniczej (ojciec zginął w Oświęcimiu w 1940 r., był dyplomowanym leśnikiem pracującym w Lidze Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, matka kasjerką). W tymże mieście uczęszczała też w latach 1937–1939 do Gimnazjum im. księcia A. J. Czartoryskiego, a także zdała w 1944 r. na tajnych kompletach maturę. Po repatriacji do Polski studiowała w Toruniu na UMK, gdzie 25 VI 1949 r. ukończyła historię. Pracę magisterską pt. „Z dziejów szpitalnictwa w Polsce w wiekach średnich” napisała na seminarium prof. Karola Górskiego. Pod opieką naukową tegoż mistrza przygotowała obronioną również na UMK w 1951 r. dysertację doktorską pt.: „Stosunek Kazimierza Jagiellończyka do Torunia w okresie wojny trzynastoletniej”. W 1971 r. uzyskała na tej samej uczelni – w efekcie przeprowadzonego przewodu habilitacyjnego, którego podstawą była rozprawa „Archiwum Ziem Pruskich. Studium archiwoznawcze” (druk: Toruń 1974) – stopień doktora habilitowanego w zakresie archiwoznawstwa i historii Polski średniowiecznej.

W okresie okupacji pracowała najpierw jako nauczycielka i wychowawczyni w jednym z polskich dworów w powiecie Koszedary (dziś lit. Kaišiadorys), a potem jako pracownik fizyczny w szwalni, z kolei po zajęciu Wilna przez Armię Czerwoną – do czasu repatriacji do Polski – była kolejno sanitariuszką w szpitalu, gońcem, a nawet zakrystianką. W czasie studiów na toruńskim uniwersytecie zatrudniona była najpierw jako sekretarka w stołówce ZNP, potem – 1 XII 1946 r. – została zastępcą asystenta w Katedrze Historii, a 1 IX 1948 r. młodszym asystentem w Katedrze Historii Ziem Pomorskich i Krajów Nadbałtyckich, angażowanym w znacznej części do prac bibliotecznych. W okresie tym działała aktywnie w Bratniej Pomocy, ZHP oraz w Kole Historycznym, które zresztą współorganizowała. 1 VII 1949 r. podjęła też na krótko obowiązki kancelistki Biura Zarządu Towarzystwa Naukowego w Toruniu. W dniu 1 IX 1950 r. została starszym asystentem w Katedrze Historii Kultury na Wydziale Humanistycznym UMK. Równolegle, w latach 1949–1950, była nauczycielem w II Liceum Ogólnokształcącym im. Królowej Jadwigi w Toruniu. W okresie od 1951 do 1965 r. pracowała w Archiwum Państwowym w Toruniu, najpierw jako archiwista, starszy archiwista i kustosz, a od 1 VII 1961 r. również kierownik Archiwum Toruńskiego (od 1 V 1965 r. na

etacie pracownika naukowo-badawczego – adiunkta). Od 1964 r. prowadziła też na UMK zajęcia z zakresu archiwistyki. 1 I 1966 r. przeszła na uniwersytet na pełen etat, gdzie została zaangażowana jako nauczyciel akademicki (początkowo jako adiunkt, a od 1 XI 1973 r. na stanowisku docenta) w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii (później Zakładzie Archiwistyki) oraz kierownik Archiwum Uniwersyteckiego (1966–1976). W tym okresie nawiązała kontakty naukowe i współpracę m.in. z archiwistami uniwersyteckimi oraz z archiwów państwowych w Greifswaldzie, Rostoku i Schwerinie. Prowadziła też kwerendy i badania w archiwach i bibliotekach RFN (Berlin, Getynga), Szwecji, Włoch, krajów byłej Jugosławii i innych. W 1980 r. przeszła na wcześniejszą emeryturę, ale nie zrezygnowała z dalszej pracy naukowej, szczególnie wydawania źródeł historycznych, czemu poświęcała wiele czasu i energii. Była m.in. współwydawcą *Księgi długów miasta Torunia z okresu wojny trzynastoletniej* (Toruń 1964, wspólnie z Karolą Ciesielską), *Księgi komturstwa gdańskiego* (Warszawa–Poznań–Toruń 1985, wspólnie z K. Ciesielską), *Akt stanów Prus Królewskich* (tomy VI–VIII, Warszawa–Poznań–Toruń 1979–1993, wspólnie z Marianem Biskupem) i *Visitationen im Deutschen Orden im Mittelalter* (Teil I–III, Marburg 2002–2008, wspólnie z M. Biskupem). Od początku swojej działalności naukowej zajmowała się też historią średniowiecza, źródłoznawstwem i archiwistyką (szczególnie archiwami stanowymi, uniwersyteckimi i problemami kształcenia archiwistów w kraju i zagranicą). Współtworzyła również *Słownik biograficzny archiwistów polskich*. Była autorką liczących się prac dotyczących wymienionej tematyki oraz redaktorką naukową cennych publikacji z tego zakresu, w tym związanych z historią Pomorza i Torunia. W tym miejscu – oprócz wcześniej przytoczonych – wymienić można m.in. rozprawy poświęcone dziejom zakonu krzyżackiego¹ oraz miast (m.in. Torunia, Brześcia Kujawskiego, Chodcza, Górzna, Janikowa, Kcyni, Kowala, Lubrańca, Nieszawy, Ostromecka) i stanów², analizie przydatności badawczej wybranych źródeł historycznych (np. ksiąg miejskich, rachunków folwarcznych, archiwaliów stanowych), czy życia politycznego w Prusach. Odrębną grupę tworzą wspomniane rozprawy archiwalne poświęcone dziejom poszczególnych archiwów³ oraz kształceniu archiwistów⁴.

---

¹ Np. I. Janosz-Biskupowa, *Zestawienia dokumentów z Archiwum Zakonu Krzyżackiego z początków XVI wieku. Przyczynek do roli dokumentów w walce dyplomatycznej Zakonu z Polską*, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia, z. 19 (147), Toruń 1984, s. 53–71.

² Np. eadem, *Chronologia zjazdów stanów Prus Królewskich w latach 1466–1492*, ibid., z. 9 (58), Toruń 1973, s. 113–131.

³ M.in. eadem, *Archiwa stanowe w Polsce i w niektórych krajach ościennych*, ibid., z. 8 (54), Toruń 1973, s. 123–138; eadem, *Archiwa uniwersyteckie w Polsce Ludowej 1945–1966*, Archeion, t. 48: 1968, s. 99–110; eadem, *Organizacja archiwów uniwersyteckich w Gryfii i Rostoku*, Archiwista, R. 10: 1974, nr 4, s. 39–45; eadem, *Archiwum Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu (1948–1968)*, Zeszyty Naukowe UMK. Historia, z. 5, Toruń 1969, s. 69–91.

⁴ Np. eadem, *Kształcenie archiwistów na uniwersytetach polskich*, Archeion, t. 67: 1979, s. 25–39; eadem, *Znaczenie seminarium magisterskiego w uniwersyteckim kształceniu archiwistów*, [in:] *Problemy kształcenia archiwistów na uniwersytetach*, red. A. Tomczak, Toruń 1982, s. 40–46.

Irena Janosz-Biskupowa działała też aktywnie w różnych organizacjach społecznych i naukowych: była m.in. w latach 1965–1981 członkiem Rady Archiwalnej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz Rady Redakcyjnej Wydawnictw Archiwalnych przy tym urzędzie (od 1965 r.), członkiem Wydziału I Towarzystwa Naukowego w Toruniu, członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego (gdzie m.in. w 1971 r. została wybrana na funkcję sekretarza Komisji Archiwalnej PTH) oraz Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (członek Zarządu i przewodnicząca Oddziału). Za swe zasługi dla archiwistyki i UMK została odznaczona medalami „Za zasługi dla archiwistyki” (1978 r.) oraz „Za zasługi położone dla rozwoju Uczelni” (1980 r.).

Doc. dr hab. Irena Janosz-Biskupowa od 1951 r. była żoną prof. Mariana Biskupa, wieloletniego redaktora „Zapisek Historycznych”, prezesa i Członka Honorowego Towarzystwa Naukowego w Toruniu, a także matką trojga dzieci⁵.

Janusz Tandecki (Toruń)

---

⁵ Podczas redagowania nekrologu wykorzystano: Archiwum UMK, Teczka personalna I. Janosz-Biskupowej oraz Jej spuścizna archiwalna; I. Janosz-Biskupowa, *Nieco wspomnień o moim Uniwersytecie*, [in:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wspomnienia pracowników*, red. A. Tomczak, Toruń 1995, s. 143–152; Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. 24, 1970, s. 59–61; *Dorobek naukowy i dydaktyczny toruńskiego ośrodka archiwistyki*, red. H. Robótka, Toruń 2011, s. 93–99.

